

SƠ ĐỒ BỐ TRÍ THỜ TỰ TẠI CÁC HỘI QUÁN Ở HỘI AN

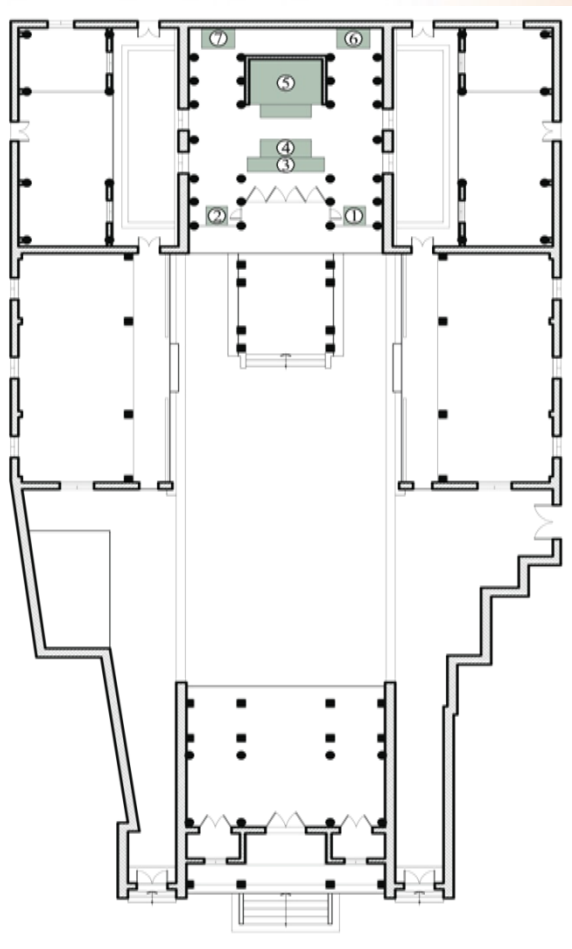
Trần Thanh Hoàng Phúc

Cùng với quá trình định cư, làm ăn sinh sống, cộng đồng người Hoa ở Hội An đã xây dựng nên những công trình kiến trúc để sinh hoạt và thờ tự, tiêu biểu hơn cả là các hội quán. Hội quán là nơi hội họp của người trong bang, nơi để cộng đồng người Hoa tha hương gặp gỡ, trao đổi kinh nghiệm làm ăn, nơi sinh hoạt tế lễ hàng năm của các cộng đồng, nơi thờ các vị thần linh theo tín ngưỡng dân gian của dân tộc Hoa.

Những hội quán của người Hoa ở Hội An tọa lạc trên diện tích rộng, mặt tiền quay về hướng Nam (*quay ra sông*), có quy mô khá lớn, có giá trị cao về mặt kiến trúc nghệ thuật và mỹ thuật. Đối tượng thờ tự trong các hội quán phong phú, được thờ tự ở vị trí trang trọng và trang hoàng lộng lẫy, thể hiện tính đa dạng trong đời sống văn hóa tín ngưỡng của cộng đồng người Hoa nói chung, của từng bang người Hoa nói riêng tại Hội An.

Nhằm hệ thống hóa hệ thống thờ tự tại các hội quán của người Hoa ở Hội An, trong khuôn khổ bài viết này, chúng tôi sơ đồ hóa hệ thống thờ tự các hội quán Phước Kiến, Triều Châu, Hải Nam, Trung Hoa và Quảng Triệu vào thời điểm khảo sát ngày 10 tháng 8 năm 2017, cụ thể từng hội quán như sau:

1. Hội quán Dương Thương

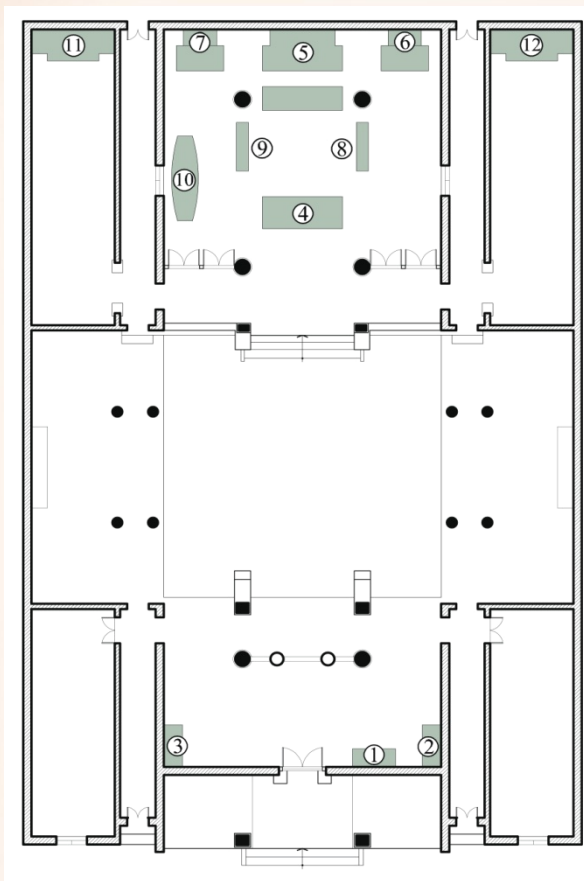

1. Bộ thờ Thuận Phong Nhĩ
2. Bộ thờ Thiên Lý Nhãn
3. Bàn hương án
4. Bàn thờ Quán Thế Âm Bồ Tát
5. Khám thờ Thiên Hậu Thánh Mẫu

Mẫu

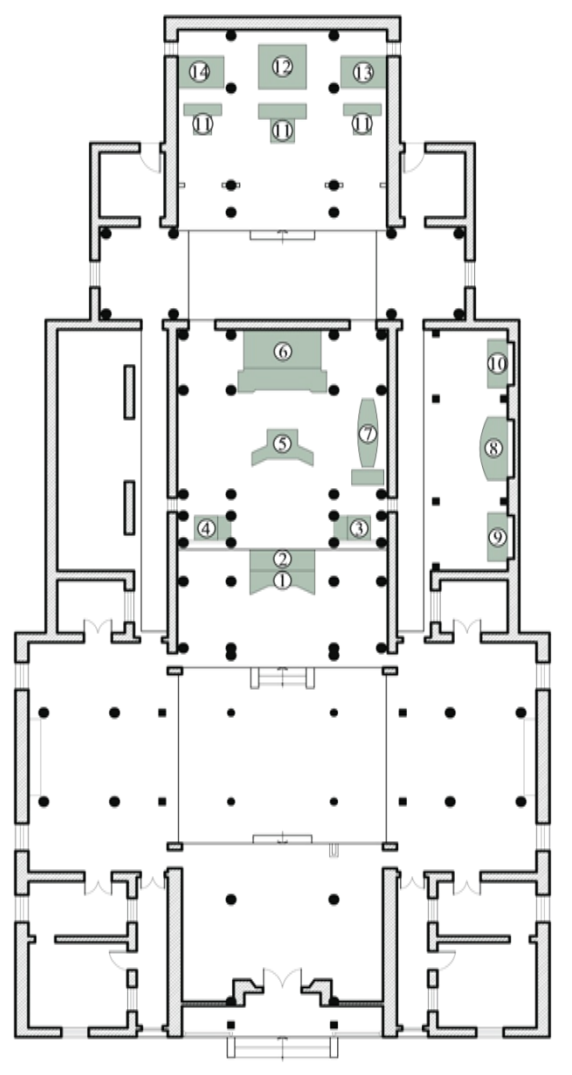
6. Khám thờ thần Tài
7. Khám thờ Tiền hiền

2. Hội quán Quảng Triệu

1. Khám thờ Phước Đức Chính thân
2. Bàn thờ Hộ pháp
3. Bàn thờ Thổ Địa
4. Bàn hương án
5. Khám thờ Quan Thánh Đế Quân
6. Khám thờ Thần Tài Công
7. Khám thờ Thiên Hậu Thánh Mẫu
8. Xích thố (có nồi hương)
9. Bạch thố (có nồi hương)
10. Thuyền ... (có nồi hương)
11. Bàn thờ các vị sáng lập Hội quán, các vị Bang trưởng
12. Bàn thờ các vị trong bang (không có người thân)

3. Hội quán Phúc Kiến

1. Bàn thờ Thái Thượng Lão Quân
2. Bàn thờ Quán Thế Âm Bồ Tát
3. Bệ thờ Thuận Phong Nhĩ
4. Bệ thờ Thiên Lý Nhân
5. Bàn hương án
6. Khám thờ Thiên Hậu Thánh Mẫu
7. Thuyền ... (có nồi hương)
8. Bàn thờ các vị Bang trưởng

9. Bàn thờ các vị (nam giới) trong bang

10. Bàn thờ các vị (nữ giới) trong bang

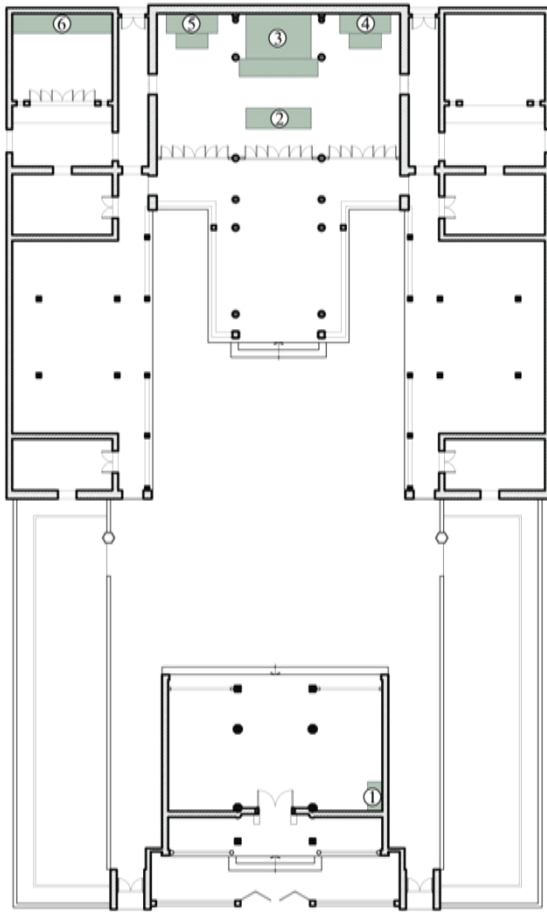
11. Các bàn hương án

12. Khám thờ Lục Tánh Vương gia

13. Khám thờ 03 bà Chúa Sinh thai và 12 Bà Mụ

14. Khám thờ Thần Tài Công

4. Hội quán Hải Nam

1. Khám thờ Phước Đức Chính thân

2. Bàn hương án

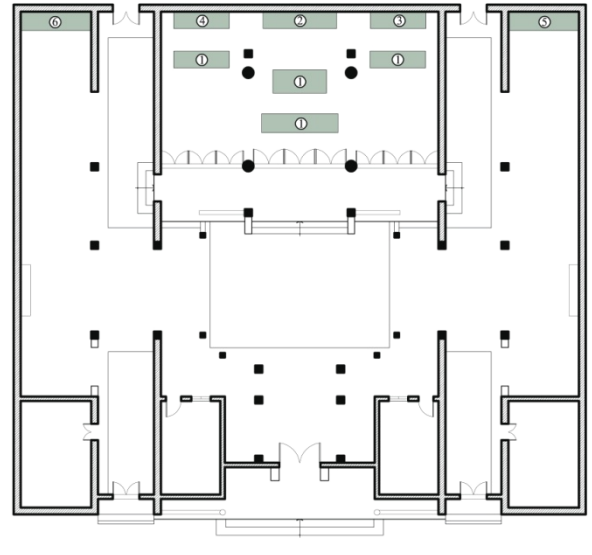
3. Khám thờ 108 chư vị anh linh

4. Khám thờ Tài Bạch Tinh Quân

5. Khám thờ Tiên hiền

6. Khám thờ các vị trong bang

5. Hội quán Triều Châu

1. Các bàn hương án

2. Khám thờ Phục Ba Tướng quân

3. Khám thờ ngài Thần Tài

4. Khám thờ ngài Phước Đức Chính thân

5. Bàn thờ các vị Bang trưởng

6. Bàn thờ các vị trong bang

Một vài nhận xét

- Thiên Hậu Thánh Mẫu được thờ ở nhiều hội quán. Thiên Hậu Thánh Mẫu là biểu tượng của lòng nhân ái, xả thân vì mọi người. Phương tiện đi lại chủ yếu của những thương nhân Trung Hoa ngày xưa là thuyền buồm. Họ lênh đênh trên biển trong thời gian dài, nguy nan luôn rình rập, đe dọa bởi sóng gió, bão tố, họ sợ hãi và luôn luôn cầu nguyện đến Bà Thiên Hậu để có sự che chở, cứu giúp; khi đến lập nghiệp ở quê

hương thứ hai, họ lập đền thờ để nhớ ơn.

Theo truyền thuyết, Thiên Hậu Thánh Mẫu thu phục và cảm hóa 2 vị hung thần Thiên Lý Nhân (*có mắt nhìn xa nghìn dặm*) và Thuận Phong Nhĩ (*có tai nghe những âm thanh theo gió*), hai vị thần phụ tá cho Thiên Hậu cứu giúp các thuyền buôn người Hoa gặp nạn. Tại các di tích của người Hoa có thờ Thiên Hậu, trước chính điện thường có tượng 2 vị thần này (*tư thế đứng*) chầu hầu ở cửa vào. Ở Hội An có 3 hội quán thờ Thiên Hậu, có thể nhận thấy hình thức bố trí thờ tự này ở hội quán Phúc Kiến, Dương Thương, tuy nhiên ở hội quán Quảng Triệu lại không thấy thờ 2 vị thần này.

- Ngoài thờ Thiên Hậu Thánh Mẫu, các hội quán có các đối tượng được thờ chính, thờ phụ khác nhau và mang đặc trưng riêng. Đó là các nhân thần (*Quan Công, 108 vị anh linh, Lục Tánh,...*), thần Bảo sanh (*Ba bà Chúa Sanh thai cùng 12 Bà Mụ,...*); thần kiệt tòng (*Thần Tài*). Trong đó, tất cả các hội quán đều có thờ Thần Tài và 3/5 hội quán thờ Phước Đức Chính Thần.

Thần Tài, còn gọi là Tài Bạch Tinh Quân, Thần Tài Công là vị thần phù hộ giàu sang, phú quý, đem lại may mắn cho những người kinh doanh buôn bán. Vì vậy, cư dân Hội An nói chung và người Hoa hoạt động thương nghiệp nói riêng đều có khám thờ Thần Tài.

Phước Đức Chính Thần còn gọi là Thổ Địa, Phúc Thần, là vị thần bảo vệ đất đai, nhà ở và con người. Trong thực tế, đối với người Hoa, Thổ Địa cũng là một trong các Thần Tài do họ quan

niệm nông nghiệp chiếm vai trò quan trọng trong lịch sử nên đất đai cùng các loại nông phẩm từ đất sinh ra là thứ của cải, tài sản chủ yếu. Vì lý do đó, một số hội quán thờ tự vị thần này.

- Điểm đặc biệt ở các hội quán người Hoa ở Hội An là bên cạnh các vị thần kể trên, hầu hết các hội quán còn thờ các vị tiền hiền, bang trưởng, bang phó, danh nhân, cô bác dưới dạng những bài vị ghi tên bằng chữ Việt và chữ Hán ở cuối nhà đông tây, trừ hội quán Trung Hoa chỉ có bài vị Tiền hiền ở chính điện.

- Việc thờ tự kết hợp nhiều đối tượng khác nhau tại các hội quán đã cho thấy sự đa dạng trong đời sống tâm linh của người Hoa khi đến định cư ở vùng đất mới và sự ảnh hưởng của văn hóa Việt. Đối tượng được thờ cúng trong các hội quán người Hoa ở Hội An thể hiện mối quan hệ, giao lưu văn hoá Việt - Hoa khá rõ nét. Việc thờ chung Thần, Phật (*Quan Âm*), Người thỏa mãn nhu cầu tâm linh đa dạng của mọi tầng lớp nhân dân. Ngày nay không chỉ người Hoa mà người Việt cũng đến cầu tài lộc, con cái... ở các hội quán. Các lễ hội được tổ chức ở các hội quán đã trở thành lễ hội chung của thành phố, thu hút rất đông người Việt và các du khách nước ngoài tham gia.

Các hội quán góp phần quan trọng trong việc nghiên cứu quá trình định cư, lạc nghiệp của cộng đồng người Hoa ở Hội An, đồng thời làm phong phú hệ thống các công trình kiến trúc tôn giáo tín ngưỡng nơi đây.

Tài liệu tham khảo

- Võ Thị Ánh Tuyết. 2011. Luận văn thạc sĩ chuyên ngành khảo cổ học “*Hội quán của người Hoa ở Hội An*”.

- Võ Văn Hoàng. *Hải thần trong tín ngưỡng của người Hoa ở Hội An*. Bản tin số 02-2017, Trung tâm QLBT DSVH Hội An.

<http://hoianheritage.net>